

Ljiljana Dirjan:

P

(izbor)

Rivatni svjetovi

U ovoj knjizi trećeg kola Male kutije nalazi se izbor iz pesničke zbirke *Privatni svjetovi* Ljiljane Dirjan, objavljene na Cetinju 2009. godine, u prevodu Marine Markoske i Nenada Vujadinovića.

U Maloj kutiji objavljujemo zanimljive i aktuelne tekstove do kojih se teško dolazi, kojih nema u školskoj lektiri, a trebalo bi da budu dostupni srednjoškolicima. Svaki autor u svojoj knjizi ugosti nekog drugog pisca, tako da jedno kolo Male kutije, umesto najavljenih pet, donosi deset preporuka za čitanje.

Gost u knjizi Ljiljane Dirjan je pesnik Bogomil Đuzel. Pesme su preuzete iz zbirke *San nad hartijom*, izbora savremene makedonske poezije koji je priredio i preveo Duško Novaković (Cetinje, 2002).

Ako želite da svoje utiske o pročitanim knjigama podelite sa drugima, javite se na **malakutija@hotmail.com**.

> Verujemo da će vaši stavovi i preporuke ovakve knjige dovesti u knjižare.

Mašina za pisanje

Bila sam dijete razvedenih roditelja. Živjela sam s majkom. Otac mi je bio u drugom gradu. Imao je već, s drugom ženom, novu djecu. Viđali smo se vrlo rijetko. Takoreći svake tri-četiri godine. Ponekad sam mu slala pisma. On meni razglednice u boji s kratkim porukama. Uvijek negdje u donjem dijelu, nagurano, napisao bi: voli te tvoj tata.

Počinjala sam nešto da pišem po sveskama i papićima. Prve, rane mladenačke pjesme. On je to znao. Bio je silno ponosan na mene. Znao je da kaže: želim da talenat naslijediš od mene, a ljepotu uzmi od majke.

Bila sam na ljetnjem raspustu. Imala sam 15 godina. Pozvao me je kod sebe. Da ne bih žalila za morem, da bi me odobrovoljio ili nagradio za ocjene, obećao mi je u jednoj od razglednica da će mi kupiti pravu mašinu za pisanje.

Otputovala sam. On je već bio u penziji. Imao je

kućicu van grada. Tu je najčešće sam provodio ljeto, radeći u bašti i u voćnjaku. Ne bi li zaradio nešto više i ne bi li što bolje ispunio vrijeme, sjekao je divlji šimšir po brdima i prodavao ga po okolnim selima prodavnicama pogrebne opreme. Tamo su tu bockastu zeleniku prvo sušili, a zatim su je u velikim kazanima bojali onom otrovnom zelenom bojom. Od nje su pravili vijence. Nisam znala za to sve dok me nije poveo sa sobom kod nekog Lajoša u Temerin.

U autobusu mi je rekao da mu je trgovac dužan još od prošle godine i da namjerno nije išao da uzme pare, zato što je želio da se skupi dovoljno da može time u gotovom da mi kupi moju prvu mašinu za pisanje. Stigli smo u selo. Došli smo do kuće. Lajoš nije bio tu. U maloj kuhinji, na jednom metalnom krevetu sjedio je njegov mali sin i pravio cvijeće od rastegljivog crvenog papira i žice. Za iste te vijence. Radio je vrlo vješto. Na podu je bila cijela hrpa papirnih cvjetova. Gotove vijence su kačili kao slike po zidovima. Sin je čak htio da nam pokaže i najnovi-

je modele, pa nas je s ponosom uveo i u spavaću sobu. Tamo, usred bračnog kreveta prekrivenog žutom brokatnom svilom, sjedela je italijanska lutka koja plače i trepće očima. Iznad nje gledala nas je velika uramljena fotografija s vjenčanja Lajoša i njegove žene. U ogledalu od politiranog namještaja, vidjela sam vijenac na suprotnoj strani. Najnoviji model. S roze-žutim ružama.

Čekali smo Lajoša. Otac je pušio, a ja sam u krilu mazila tigrastu mačku. Domaćin se na kraju pojavio. Počeo je da se žali tati kako „ovaj narod ne želi da umire“ i kako njegove lijepe vijence niko ne kupuje. „Odavno“, reče i pokaza prema sinu koji je za ta dva-tri sata već čitav bio prekriven crvenim cvjetovima od rastegljivog papira. „I,“ reče, „kako da ti platim za šimšir. Ostaje da se nadamo da će neko ipak uskoro otići na onaj svijet...“

Izašli smo iz njegove kuće. Dijete je izašlo u dvorište i htjelo da mi pokloni posljednju napravljenu ružu. Pravila sam se da ga ne primjećujem.

Napolju je bio jun i lipe su cvjetale. Do polaska autobusa ostalo je još vremena. Ušli smo u kafanu. Otac je naručio dvije rakije. „Jedna je za tebe,“ reče. „Ne pijem rakiju, tata.“ Ali, on je već stavio čašicu pred mene i kao za sebe rekao: „Pa neko treba i to da te nauči.“ Zatim je naručio još dvije za sebe. Pa još dvije, za oboje. Odnekud nagruše Cigani svirači. U prazno nedjeljno podne, u praznoj seoskoj kafani, svirali su nama, jedinim gostima. Otac je lijepio one krupne crvene stodinarke. Oni su, oznojeni, ubrzavali ritam. Pojavljivala su im se ona debela užad žila na vratovima, a violina je pištala i zavijala. Otac je naredio sviraču da legne s kontrabasom na zemlju i da tako svira. Rekao mu je: „Plaći!“ I kontrabassist je ugurao prste u žice i plakao. Plakao je i moj otac. Pominjao je, odebljalog jezika, moju nesuđenu prvu mašinu za pisanje.

U autobusu, na povratku, oboje smo ćutali.

Kaktus

„Uzmi nešto za uspomenu iz babine kuće,“ rekla mi je jedna od strina. Provrzmala sam se tih nekoliko sati poslije pogreba kroz sve sobe. Sjela sam čak i na njen krevet. Još uvijek je mirisao na domaći sapun. I na hljeb. Čak sam rukom pomilovala njen prazni jastuk.

U dvorištu, odmah do velike drvene kapije vidjela sam kaktus u saksiji. Uzela sam ga. U jednu ruku putnu torbu, u drugu njega. Ušla sam u autobus. Držala sam ga sve vrijeme u krilu. Do Beograda je bilo nekih 70 kilometara. Do noćnog voza za Skoplje imala sam desetak časova čekanja. Torbu sam ostavila u garderobi. Kaktus nisu htjeli da prime. I tako sam s njim ušla u tramvaj. U Knez Mihailovoj sam razgledala knjige po knjižarama, a on me s vremena na vrijeme bockao listovima. Putovao je sa mnom skoro čitav dan. I cijelu noć. U vozu sam saksiju stavila na pomoćni stočić. Putnik nasuprot meni je na drugom stočiću rasprostro novine u kojima je bilo pečeno pile, i

dok je jeo pitao me je, gdje sam to bila kad toliko brižljivo nosim ovu “hrpu bodlji”. Ne sjećam se da li sam mu nešto odgovorila.

Moja baba, te prve noći spavala je u zemlji. Na kraju sela.

Iz porodičnog albuma

Ne znam ko je snimio tu crno-bijelu fotografiju. Iza nas je željeznički most u Nišu. Moja majka ima prelijep osmeh i kratku crnu onduliranu kosu. Ona je nagnuta da bude bliže meni i bratu. On je u kratkim pantalonama i u kolicima. Ja stojim do njega. Imam bijelu mašnicu na glavi. Vjerovatno imam manje od četiri, a on manje od dve godine. Moja majka ima jedva 22. Brat gleda negdje ukoso. Moj pogled je na fotografiji nekako namćorast. Samo ona nosi svoj široki blještavi osmeh. Njene su oči pune svjetlosti.

Dvije godine kasnije (sasvim blijedo sjećanje, kao da gledam kroz gazu):

Naginjem se i skupljam sitni novac razbacan po parketu i po prizrenskom ćilimu. Brat je još u dječijem krevetiću. Donekle ispravljen, viri iza drvenih rešetaka. I plače. Plače i majka na podu. Ja skupljam sitni metalni novac i svežanj zgužvanih papirnatih banknota.

Evo i očevog lica. Ne, ne mogu da ga vidim, ali je tu. Vidim njegove vojničke čizme i čujem blokeje kako krckaju po parketu. Pod miriše na mast za parket. On nešto viče. Psuje. Pijan je. Nekoliko noći nije bio kod kuće. Ne sjećam se. Moja majka je zgrčena, još uvijek je na parketu i duga crna kosa joj pokriva lice. Suknja joj se povukla prema struku, žartela joj se otkočila od najlon čarape.

Napolju pada kiša. Obučeni smo u štofane kaputiće, imamo i kape na glavi. Jednom rukom držim brata, a drugom se držim za maminu ruku. Ona drugom rukom steže kafeni kartonski kofer. Našu jedinu imovinu. Stojimo na peronu željezničke stanice. Na ivici između prvog kolosjeka i betonske staze podižem pogled i primjećujem drvene zelene krošnjice s već zaleđenim petunijama.

U kupeu je toplo. Prozori su zamagljeni od izdisaja noćnih putnika. Niz njih teku male sitne staklene suze izmješane s crnom masnom čađi. Voz se zatrese. Pišti zvuk lokomotive i voz se

zaljulja prolazeći preko željezničkog mosta.

Novembar je 1958. godine. Svuda. U cijelom svijetu.

Zid

Čitavo djetinjstvo i mladost provela sam u malom jednosobnom stanu u kojem smo prvo živjeli nas troje, a zatim je došao moj drugi otac i rodila se najmlađa sestra. Jastuk mi je dodirivao zid i noćima sam sanjala jedan isti san: zida nema, soba se proširila, postala je velika i prostrana. Zidovi su bili bijeli, sve se caklilo u svojoj prozirnosti, bilo je tako mnogo vazduha za disanje, samo nekoliko polica s knjigama, fini drveni sto, do njega jedna stolica. Na njemu sam pisala s lakoćom danju-noću, bez prestanka. Ali ujutro je opet sve bilo isto. Stan s kojim smo dijelili zid opet je bio bez šumova i zatvoren. Susjed je godinama bio odsutan, osim kad bi (a to se dešavalo svake druge-treće godine) došao na nekoliko dana iz Njemačke. Doznala bih da je tu jer bih u dvorištu vidjela njegova kola s njemačkom registracijom i podignute roletne. Njih bih vidjela odozdo kad bih zvala majku da mi baci nešto što sam zaboravila.

Moji su se zatim iselili. U stanu sam ostala samo

ja. Nikad nisam premjestila postelju i nisam prislonila jastuk na drugi, suprotni zid. Trideset godina kasnije došli su zidari i počeli da zidaju spoljne terase cijelom dužinom zgrade. Jednog toplog popodneva, kad je sve bilo usijano i nepomično, pošto se smirila buka koju su pravili majstori i pošto je terasa bila djelimično gotova (još uvijek nisu bili napravljeni pregradni zidovi koji su me dijelili od susjednog stana), zakoračila sam preko prozora na terasu. Bila je tako velika i mogla sam da idem s jednog njenog kraja na drugi. Po prvi put sam se našla negdje između unutra i van. Kao da sam u nekakvom međuprostoru, mogla sam da gledam u prozore izvana. Tako sam poželjela da pogledam i u susjedov prozor. Nema nikog, rekoh samoj sebi, i baš da vidim kuda sam to išla sanjajući i gdje sam sve proširivala stan.

Ali prozori su bili širom otvoreni. Iznenadena, poželjela sam da se izvučem iz ovog nepristojnog virkanja u tuđi stan. I taman sam htjela krišom da se povučem, kad sam iz tame stana začula glas: Što radiš? Ko si ti?

Htjela sam opet da se povučem, ali sad je glas bio nekako jači i iz te zamućenosti (od jarke ljetnje svjetlosti nisam mogla jasno da vidim što se dešava unutra) opet me je neko zovnuo: Ko si ti? Što tražiš na terasi? Htjela sam da kažem oprostite, ja... ali... eto... da nešto glupavo sročim, pokajnički... kad je glas odjednom ispunio cijelu sobu: Ko si ti? Kažem: Ja sam komšinica s kojom dijelite isti zid, vi ste s jedne, a ja s druge strane. Glas opet: Ne, nije baš tako, u stanu do mene živi jedna djevojčica, ona stalno pjeva, pa oko ne mogu da sklopim. Bdim tako godinama... Doduše pjeva lijepo, znam sve njene pjesme... Ja: Ne živi tu nikakva djevojčica, živim samo ja, opet ponavljam, a glas iz sobe odjedanput dobija nekakvu konturu i formu. Jedna vrlo krhka žena obučena u ljetnju haljinu od cica, sjedi na velikoj masivnoj fotelji, u sredini sobe. Ruke su joj pune nabreklih vena. Odjednom primjećujem kako joj vene prelaze na unutrašnju stranu jedne ruke. Ruka joj treperi dok puši. Drži pepeljaru u malom krilu. Cijelo lice joj je izbrazdano borama. Ugledam odjednom zidove oblijepljene tamnobaon tapetama i na njima okačene teške

slike s naslikanim psima i jelenima. Bile su poput onih jeftinih koje se prodaju u izlozima staklovezaca. Soba je pretrpana glomaznim zapuštenim namještajem s velikim tamnoljubičastim šarama, prepunjena krevetima, ormarima i osušanim salonskim bendžaminima, kuferima i velikim putnim torbama... Ne, ne možete vi da budete komšinica, opet kaže žena, ona koju ja znam (a znam zato što stan do moga nikad nije promijenio vlasnika) je djevojčica, ona stalno pjeva, godinama je slušam, i zbog nje nikad ne mogu da zaspim... Godinama tako sjedim na ovoj fotelji, tako umorna, ali me san neće...

Povlačim se sa terase ćutke, stavljam prvo jednu nogu na stolicu, drugu prebacujem na prozor. Kao lopov ulazim u sopstveni stan i još nisam sigurna što sam to vidjela na velikom balkonu. Prozori su mi bili širom otvoreni i iz susjednog stana prvi put sam čula glas spikera:

Danas je u Skoplju temperatura dostigla 43 stepena u hladu.

Povratak kući

U JAT-ovom avionu na liniji Beograd-Skoplje-Ohrid jedva da ima mjesta za nas nekoliko koji ulazimo u Skoplju, tražeći sjedišta. Ostali putnici, koji sjede umorni i iscrpljeni, jedva dišu. Polijećemo. Negdje pred Ohridom, kad su se kroz okna prozorčića pojavili jezersko plavetnilo i crveni krovovi kuća iz okoline Trpeice, pošto je pilot najavio slijetanje, jedan od putnika glasno je rekao: Vadite maramice, opet smo poslije dvadeset godina kod kuće. I pedesetak Makedonaca iz Australije počelo je da se komeša po sjedištima, da skuplja torbe, da dovodi u red svoja tijela i da budi uspavanu djecu. Veliki kaubojski šeširi stvorili su pravi haos. U krilo mi je palo jedno pero goluba. Njime sad razdvajam pročitani od nepročitanog dijela knjige Teodora Zeldina *Intimna istorija čovječanstva*.

Slatko od ruža

Tražili smo da kupimo male teglice sa slatkim od ruža, toliko male da mogu da se nose u džepu, za nju – ženu koja zaliva njegovo cvijeće u napuštenoj kući. Prolazili smo kroz tamu, iako je bila subota uveče, kretali smo se između bačenog smeća, automobila i mnogo radoznalih očiju koje su zurile u nas.

Sve smo jezike dozvali ne bi li se sporazumjeli. Bila sam žedna. I gutljaj vode ili vina... Ali u glavnoj ulici u Ankari mogli smo vidjeti samo barove: Tropikanu, Zanzibar, Oazu. Nigde nismo mogli da sjednemo jer nas je čopor gladnih muških očiju slijedio poput nekakvih svjetlosnih lasera. Pod mantilom srce mi je bilo sasvim samo.

Ljutić

Na šumskoj stazi ugledala sam taj mali, žuti ljutić. Sve unaokolo bila je Pirin Planina. Kako može, pomislih, jedan tako žut, svilen i sunca pun cvjetić da se zove *ljutić*. Drugi ga zovu *gorocvijet*. Raste na ovoj visini, diše najčistiji vazduh i izdiše ga, okružen je najčistijim komšijama i pod jasnim plavim nebom rasprostrt – i opet ga narod zove *ljutić*.

Za vijek vjekova.

Terenske vježbe iz etnologije

Jedan student etnologije je za svoj seminarski rad odabrao temu *Biljke i njihova primjena u narodu s područja Porečja*.

Pita jednu bakicu kako se liječi kad se prehladi. – Uzmem rakije i uvijem grlo oblozima. – A kad ti sijevaju noge? – Mažem ih, jadne, rakijom, malo peče, al' prolazi. – A kad te boli stomak? – Pijem rakije. Ređa baka: rakija za leđa, rakija za zub, rakija za svašta. – Bako, nastavlja student, a što uzimaš kad te zaboli glava? A ona: – Pa, ima jedno malo, tako, ovolicno, bijelo jedno čudo, sa dva prsta ga hvataš. – Bako, od koje trave je to ovolicno, raste li tu, kako ga zovete, pita student, držeći diktafon u rukama. Baka se muči da ga opiše, kaže: – Ama, ovolicno je, bijelo, kad ga popiješ s vodom glava prolazi, obruč popušta.

Baka ustaje sa stolice, uzima limeni lončić pun pšenice i počinje da dovikuje piliće: – Pi, pi, pi... Okreće se prema studentu i ozarena otkrićem

kaže: – Sjetila sam se, sine, *kafetin* se zove!

Okružena pilićima, dodaje: – Da znam gdje živi taj što je napravio kafetin, pješice bih otišla da mu odnesem živu kokošku sa svih 12 pilića. Sva-ka mu čast.

Zen na Kožuv Planini

- Na što misliš dok čuvaš ovce?
- Na travu.

Pitanja za čobanina

- Gdje si najdalje putovao u životu?
- Ja, nigdje. Gdje te mogu daleko da stignem s ovcama?
- Nisi izašao iz sela i s ove planine?
- Eh, jednom sam bio tri dana u bolnici u Strumici. I onda kad sam služio vojsku u Vranju.
- Želiš li da odeš negdje?
- Što ima da idem, svaki dan idem za ovcama, gore-dolje, gore-dolje.
- Ali na neko posebno mjesto?
- Bio je u bolnici jedan čovjek, ležao je u postelji do moje, imao je novine, u njima je bila jedna slika u boji, nekakve lijepe kuće pored vode – tamo sam tad želio da odem. Ali dok sam spavao, čovjeka su pustili da ide kući i, kad sam se probudio, nije bilo ni njega, ni novina. Ni mjesta s tim lijepim kućama, ni vode. Nikad nisam doznao gdje je to mjesto i kako se zove ...

Čas letjenja

Jedna mala lasta je na svom prvom času letjenja, sasvim neočekivano, uletjela u sobu u kojoj sam pokušavala da naučim tek napisanu pjesmu da poleti.

Toliko letjenja u mjestu, naglo udaranje u zid, pa nov zalet u plafon. Okrenuta naopako, ona je bijela paperjasta praznina, pa crna mala švrljotina koja pomjera nervozni kursork ruke i olovke, blizu prozora, već gađa prema zavjesi. Trepere mali propeleri krilaca kao navijeni ključem na mehaničkoj igrački, leti jadrnica ovdje, neprirodno, između metalnih kreveta, stola, knjiga i moja dva kofera. Spotiče se o sve na što naiđe i soba postaje toliko mala, neudobna, klaustrofobična i zagušljiva. Odjednom je našla izlaz i odletjela napolje. Soba je opet postala velika.

Usred snijega

Moj sin skija na Pirin Planini na trasi najboljih skijaša i uživa u brzini i slobodi. Moj muž i ja pješačimo po snijegu na donjem platou. Idem iza njega i uvlačim noge u udubljenja od pola metra koja su napravila njegova stopala.

Ćute i prisustvo i odsustvo.

Putnik Teodor Zeldin

Putovanja ne podrazumijevaju obavezno odlazak u daleke krajeve. Ja, u ovom času, ispitujem najtajnovitije od svih odredišta: put kojim putuju muškarac i žena do misli onog drugog.

Prozor

Elizabeti Šelevoj

Gdje god se pojavim jesen je
suvi su vjenčasti listići ruže
crni projektor
žuti sjaj
život
u raznim verzijama, kadrovi i rezovi
evo ovdje
jedna bivša radost se naslonila
na crno-bijele slike
s morem u pozadini
(uvijek je ljeto, još je ljeto)
haljina na cvjetiče, sandale
miriše na Coppertone
uveličavanje i približavanje
to je ovo moje lice na zidu
kao prozor
s kojeg gledam dolje
učesnike u svom životu.

Proso za ptice

(pamučna, izgužvana pjesma)

O. Čorveziroskoj

Rastegnuto na horizontu
nebo je bliještalo
kao da ima nevidljivog sokola na ramenu
pojavila se i ograda od pitome zelenike
i niska, obična mala kuća
(jedna od onih koje su napravljene poslije
skopskog zemljotresa)
prozor – širom otvoren
sto pod njim – pritisnut udžbenicima i sveska-
ma
zeleni svila vjetra
bila je obavijena oko mog vrata
mirisalo je na kamilicu
kajsija je bila puna malih, zrelih dojki kajsija
odjednom sam ustala sa stolice
i u haljini od braon svile i bijelih tufnica
u klompama
stala sam s druge strane rama
trava mi se radovala

svjetloplavo nebo mijenjalo se sa svjetlozelenim
očima
ovo je samo jedno od jutara koje mi se događalo
svakog jutra
otac je sjekao hljeb
a majka je u kuhinji pravila džem od kajsija
htjela sam nešto da im kažem oboma
neke riječi toliko drugačije
eterične, leptiraste, razvijane, rascvjetale,
zbog kojih ću trideset godina kasnije pisati
pjesme

2.

A prethodne noći ostala sam na postelji
u toj haljini ležeći i s očima širom otvorenim
do tog jutra
ali me nešto zadržalo na nogama
vratila sam se u sobu
i u prvoj svesci koja mi je došla pod ruku
okrenutoj naopako
napisala sam nekoliko švrljotina
proso za ptice
hrana za šibice i vatru

Koncert za miris i orkestar

Moja majka
kad nas zove na ručak u nedjelju
priprema
koncert za miris i orkestar
sve se pokreće
u njenoj kuhinji 3 sa 4 metra
pjevaju šerpe, padaju poklopci
plitki i duboki tanjiri lupaju
so i šećer padaju kao kiša
bijeli čaršav s bijelim vezom je nedirnuti snijeg
kašike, viljuške i noževi se štimaju
daska za sjeckanje uzdiše, crni luk suzi
avan s karanfilićem i morski oraščić
žude za Azijom
pjeva i česma
ringle su timpani
rerna je topli stomak kuhinje
rodno mjesto hljeba
raste i preliva se
supa je puna šargarepa i celera
i saksije na prozoru stepuju

a u maloj šoljici
posljednjoj iz bivšeg servisa njene skromne svadbe
bliješti živo žumance
i novine na kojima se suši sjeckani peršun šuščaju
i otac gleda čas u moju majku – čas u svoje sjećanje
u vrijeme kad se penjala stepenicama pred njim
i kad se smijala zadihana
a mirišu i tek pečene crvene paprike
kraj je ljeta, 2005.
i one se svlače (izvode striptiz) ljušte se
a majka je
nekako vedra, nekako spokojna
iza nje je, na polici aparat za pritisak
i kartonska kutija za cipele puna lijekova
zapjevala bi, posipajući vanilice šećerom u prahu
zapjevala bi
a i ja sa njom.

Izgubljene stvari

Spavaćice od bijelog batista s pamučnom čipkom
olovke, adrese, telefonski brojevi,
plaćeni i neplaćeni računi
pozajmljeni pa zaboravljeni naslovi knjiga
pisma napisana i nesnimljena
nepritisnuto *Ctrl* i s
izgubljene
riječi, pejzaži, vozni redovi, brojevi kolosjeka
mapa metroa Pariza i Berlina
flašice s kremom protiv bora
češljevi, fenovi, sitni novac
cijele krupne banknote
jedan crni šal od kašmira
koji sam deset godina nosila na ramenima
od septembra do maja
kupljen u ašramu Sai Babe
sa žutim vezom, s koncem za šivenje
i sve noći jedne žene
sva udijevanja igle,
i lice i naličje su mu bili skoro isti
kidanje konca zubima

svi čvorovi, svi ornamenti,
tog vilinog konjica na kraju sam
izgubila u Sarajevu, krajem septembra 2003.
negdje kod Doma policije
na koktelu francuskog ambasadora
ili u žutom taksiju
primijetila sam to tek u mraku bioskopa “Kosmos”
pošto sam osjetila hladnoću s filmskog platna
od one scene u kojoj su jednog u bijelo
ofarbanog slona
iz „Priče o vezirovom slonu“ Ive Andrića
raznijele granate
a jedna djevojka je s kofom vode u rukama
pala u polje kamilice

Odjednom mi se srce skupilo

Kao da je garsonjera
sve je tu, ali sve je nekako smanjeno,
knjige pritisle police,
plakar pun nepotrebne odjeće
skoro nove, kažem sebi
ali nekako izgužvane, izdaje je neka
demode varijanta
i šerpe su pomalo okrnjene
raspar šoljice, raspar tanjiri
sve je nekako raspar u ovom srcu
odavno nije krečeno, pada boja, padaju pločice
između strujomjera i tavana jedan pauk
napravio je mrežu
a ovo je srce jednom imalo i lijevu i desnu
pretkomoru

Rubovi

Obukla je sasvim novu haljinu
stala je pred ogledalo
a tamo je u nju gledala ona
koju ne poznaje
sva kadifena modra noć
ona pod haljinom
sakrivena
meka i usamljena
oslijepljena
sagnula se da otkine konac s postave
htjela je tupim zubima da ga prekine
i svileni konac
se isparao
i nestalo joj tijelo
ostala je tama
pred ogledalom

Žeđ

Pij iz šolje jutra
Pij iz zdjele podneva
Pij iz bokala večeri
Pij, pij, pij
žedni moj, prozračni porcelanu
iz dinastije ljubavi

Strah moj

Živi kao neka noćna zvjerčica
skoro može da se čuje kako šuška u mraku
(odmotava celofan, svileni papir, staniol)
gosti se crnom čokoladom noći

//////////////////////////////////////Ljiljana Dirjan

rođena je 1953. godine u Skoplju. Objavila je knjige poezije: *Prirodna pojava* (Skoplje, 1980), *Živa mera* (Skoplje, 1985), *Pelin polje* (Skoplje, 1989), *Champ d'absynthe* (na francuskom jeziku, Pariz, 1996), *Teška svila* (Skoplje, 1997), *Cocoons* (na engleskom jeziku, Tenesi, SAD, 1999), *Tiger Im Diagram* (na nemačkom jeziku, bibliofilsko izdanje, Berlin, 2000), *Schwere Seide* (na nemačkom jeziku, Berlin, 2000), *Privatni svetovi* (Skoplje, 2007), *Svet, moj brat* (izbor, Bitolj, 2008, edicija 130 tomova makedonske književnosti), *Sad na snjegu* (kolumne i putopisi, Skoplje, 2007).

Urednica je u časopisu *Sarajevske sveske* i jedna od osnivača i članova Nezavisnih pisaca Makedonije.

Profesionalni pjesnik

Poslednja riječ, poslednji gutljaj
i ustaješ sa stola i posle završenog radnog
vremena
hvataj prvi pretrpani autobus do kuhinje
štrpni malo od hljeba u rerni.

Glad i razliveno olovo preko snage-
uključujući monitor iz bašte
i prelistaj dnevnu štampu neba.
Opet ništa i ničega

Lastari pavetine
lelujaju se na prazno, ovako više ne ide,
moraće...
da se usmjere kanapima do pod nastrešnicu.
Kćerka ti donosi stolicu da se popneš.
„Trpeza je postavljena“ više ti žena
kroz prozor iz nekog drugog vremena.

Poslije ručka, šetnja kroz baštu
Sam si i jedini u skafanderu, zvijezde naokolo

////////////////////////////////////gost u knjizi:
Bogomil Đuzel

i ispod tebe. Antene bi morale da se pričvrste
kalemljena jabuka traži đubrivo.

Nazad u kabinu-

„Tata, što je to
čudovište?“ Odjednom komande otkazuju
parčad hartije lete poludjelo.

Na stolu-

Novi bjeli list
I olovka teška kao revolver.

U gluvo doba noći...

U gluvo doba noći
čućeš kucanje na vrata
pomislićeš – konačno su došli po mene!

Ne, nije to san (nažalost)
ne, nije to sopstveno srce koje udara
kao topot konja u galopu

Nema druge – ustaćeš, vrata otvorićeš
i napolju, među drugima, ugledaćeš samoga sebe
čudovišno promijenjenog, pokraj spremne
mašine

koja nečujno bruji kao da njome upravlja
neko sa zvijezda, trepćući očima
Čeka te duga inkubacija a potom novi život

(iz ciklusa „Kuća“)

U tvojoj demokratskoj državi

U tvojoj demokratskoj državi
bjeluci su slobodni građani
kremen je pobunjenik protiv bogova
osuđen da poslije propasti iskri vječitim inatom
zvijezde su sise dojilje
mjesečina – rana koja zacjeljuje

Tvoj svjet bježe sazdan
ne od riječi zapovjesti nekog boga
već od riječi rođene u srcu
isplažene za snagom koja puži
prema svjetu stvorenom da ga ti možeš osjetiti
cjelim svojim tijelom i oblizati jezikom

Svejedno da li je slatka, gorka ili poražena barutom
ti treba da progutaš sve što ti se nađe na putu
ljude ili bogove, čela ili razbijače čela
Ti si magnezijumski bljesak munje
koji će sinuti, uslikati i zapamtiti sve
a potom će se zdrobiti u sitne trunčice mraka

Svjedok

Toliko nečasnih stvari vidjeh kao svjedok
toliko ljudskih slabosti i gnusocē
da me to poražava i ponižava
i od toga se, kao čovjek, stidim

Nebitno bješe što ti zlorabnici nijesu osjećali
ništa
ja njihov sam svjedok bio i, znači, saučesnik
pa ih zbog toga čak ne mogu ni pogledati u oči
jer se zbog njih stidim, prezirem ih i ne mogu
im oprostiti

A, prije svega, ni sebi, što sam živio uz njih
gledao ih kako se valjaju i žderu između sebe
kao svinje
nijesam im odobravao, samo sam ih povremeno
ignorisao
i kad bih progovorio o tome to je uvijek bilo kao
po pravilu – kasno

Jeste, nakon svega, ja se nijesam ni trebao roditi,
ne oni
Ne, nipošto, pored njih, već na suprotnoj strani
od njih
Jer oni su vječni mrak, a ja prolazim sunčev
zrak
Poći ću negdje da se sakrijem i da začutim
zanavjek

//////////////////////////////////////**Bogomil Đuzel**

(1939), pesnik, esejista, prozaista i prevodilac sa engleskog. Jedan od osnivača Udruženja nezavisnih pisaca Makedonije (1994) i njegov prvi predsednik. Glavni i odgovorni urednik književne revije *Naše pismo* (od njenog osnivanja 1995). Važnije knjige poezije: *Međovina* (1962, 1972), *Мирносноци* (1965, nagrada „Braća Miladinovci“), *Бунар во времето* (1972, ista nagrada), *Опсада* (1981), *Мрак и млеко* (1986, na srpskohrvatskom 1987, nagrada „Aleksa Šantić“), *Рушејки до дсигош* (1989), *Хаос* (1998), *Опстанок* (2003).

Od 1999. godine vodi Struške večeri poezije.

edicija **MALA KUTIJA**, treće kolo / knjiga 2

Ljiljana Dirjan

> *Privatni svjetovi (izbor)*

gost u knjizi: **Bogomil Đuzel**



Grupa 484



Izdavač: Grupa 484/www.grupa484.org.rs

Za izdavača: Vladimir Petronijević

Izabrale i uredile: Ružica Marjanović i Marija Jeremić

Autor teksta na poledini:

Marija Jeremić, I razred gimnazije

Lektura i korektura: Slavica Miletić

Grafički oblikuje: Škart

Štampa: Standard 2

Beograd, 2012.



Ova publikacija je urađena uz pomoć Evropske unije kroz projekat Podrška civilnom društvu koji sprovodi GOPA Consultants. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost autora i izdavača i ne predstavlja stanovišta Evropske unije.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.3-1

ДИРЈАН, Љиљана, 1953-

Privatni svjetovi : (izbor) / Ljiljana
Dirjan. - Beograd : Grupa 484, 2012 (Beograd
: Standard 2). - 49 str. ; 14 cm. - (Mala
kutija ; #kolo #3)

Tiraž 500. - Ljiljana Dirjan: str. 38. -

Sadrži i poeziju Bogumila Đuzela.

ISBN 978-86-86001-49-8

COBISS.SR-ID 191570700



Paul Polansky: A gdje je moj život? (izbor)

> **Ljiljana Dirjan: Privatni svjetovi** (izbor)

Alek Popov: Kovači

Neven Ušumović: Slavujev jezik

Fadila Nura Haver: Sedam debelih tetaka

Zašto treba čitati ove pesme?

- Jer približe osećanje jednostavnog zadovoljstva (griz sočnog voća, miris trave, zelena svila vetra...), a onda i same izazovu takvo osećanje lakoće.
- Jer ove pesme svakodnevnici daju ritualan karakter, iznova slaveći ljubav, prirodu, dodir, približavanje.
- Jer pokazuje da maštom možemo sagledati bilo koji trenutak a da ga pri tom ne promenimo.
- Jer intima nije bauk.
- Jer imamo hrabrosti da i u prolaznim trenucima postavimo neprolazna pitanja.